

ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ΣΤΟ AMAZON

ΚΛΕΡ
ΦΟΥΛΕΡ
ΠΙΚΡΟ
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Πικρό καλοκαίρι**
ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: Bitter Orange
Από τις Εκδόσεις Fig Tree, Λονδίνο 2018
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Claire Fuller
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Αύγουστος Κορτώ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Ευδοξία Μπινοπούλου
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Claire Fuller, 2018
First published in Great Britain in 2018 by Fig Tree, an imprint of Penguin Books.
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Isabelle Lafrance, Drunaa/Trevillion Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2019

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3046-1
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3047-8

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.	PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
<i>Από το 1979</i>	<i>Publishers since 1979</i>
Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΚΛΕΡ
ΦΟΥΛΕΡ

ΠΙΚΡΟ
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Μετάφραση: Αύγουστος Κορτώ

*Στη μνήμη των
Τζόις Γκραμπ (9 Αυγούστου 1910-4 Ιουλίου 2004)
και
Τζόις Γκραμπ (8 Απριλίου 1907-26 Ιουνίου 1982)*

1

Πρέπει να νομίζουν ότι είμαι στα τελευταία μου, διότι σήμερα επέτρεψαν στον εφημέριο να με επισκεφθεί. Ενδεχομένως έχουν δίκιο, παρότι η σημερινή μέρα έχει την ίδια αίσθηση με τη χθεσινή, και φαντάζομαι ότι και αύριο η κατάσταση θα είναι λίγο πολύ ίδια. Ο εφημέριος –ή μάλλον όχι, όχι εφημέριος, έχει έναν αλλιωτικό τίτλο, που μου διαφεύγει– είναι κατά πολύ μεγαλύτερός μου, τα μαλλιά του είναι γκριζα και το δέρμα του είναι σκασμένο και κατακόκκινο, ερεθισμένο στην όψη. Δε ζήτησα να έρθει· η όση πίστη διέθετα άλλοτε δοκιμάστηκε και βρέθηκε λειπή στο Λίντονς, και παλιότερα ακόμα ο εκκλησιασμός μου ήταν μια συνήθεια, μια ρουτίνα γύρω απ' την οποία η μητέρα κι εγώ οργανώναμε την εβδομάδα μας. Ξέρω τα πάντα περί ρουτίνας και συνήθειας σε τούτο δω το μέρος. Με αυτές ζούμε και με αυτές πεθαίνουμε.

Ο εφημέριος, ή όπως αλλιώς λέγεται, κάθεται πλάι στο κρεβάτι μου μ' ένα βιβλίο στα γόνατα, γυρνώντας τις σελίδες υπερβολικά βιαστικά για να τις διαβάξει. Όταν βλέπει ότι ξύπνησα πιάνει το χέρι μου, και προς μεγάλη μου έκπληξη η αίσθηση είναι παρήγορη: ένα χέρι βαστάει το δικό μου. Δε θυμάμαι πότε ήταν η τελευταία φορά που κάποιος μ' άγγιξε – κι όχι το βιαστικό νύψιμο μ' ένα ζεστό πανί, ούτε το πέραςμα μιας χτένας μέσα απ' τα μαλλιά μου, αυτά δεν πιάνονται. Ενωώ άγγιγμα κανονικό, κάποιος που να με πήρε αγκαλιά. Ο Πίτερ, πιθανώς. Ναι, ο

Πίτερ πρέπει να 'ταν. Είκοσι χρόνια πριν απ' αυτόν τον Αύγουστο. Είκοσι χρόνια. Τι άλλο μπορεί να κάνει κανείς σ' αυτό το μέρος παρεκτός να μετράει τον χρόνο και να θυμάται;

«Πώς αισθάνεστε, δεσποινίς Τζέλικο;» ρωτάει ο εφημέριος. Δε νομίζω ότι του είπα τ' όνομά μου. Επισημαίνω το δεσποινίς Τζέλικο, το αφήνω να τσουλήσει μες στον νου μου σαν ασημιά σφαίρα σε φλιπεράκι, αφήνοντάς τη ν' αναπηδήσει απ' τη μία μικροσκοπική κορούνα στην επόμενη, ώσπου πέφτει στο κεντρικό περικλειστο ταμπλό και χτυπά το καμπανάκι. Ξέρω ακριβώς ποιος είμαι, μα ο τίτλος του – αυτός παραμένει φευγαλέος.

«Πού λέτε να πάω; Μετά;» τον ρωτάω αιφνιδιαστικά. Είμαι ανάποδη γριά. Αν κι ίσως όχι και τόσο γριά.

Εκείνος ανακάθεται στην καρέκλα λες και τον φαγουρίζει το βρακί του. Μπορεί η ερεθισμένη επιδερμίδα να εκτείνεται και κάτω από τα ρούχα του. Δε θέλω να το σκέφτομαι.

«Βασικά», λέει, γέροντας πάνω απ' το βιβλίο του. «Εξαρτάται... εξαρτάται απ' το τι...»

«Απ' το τι...;»

«Απ' το τι...»

Το πού θα καταλήξω εξαρτάται απ' το τι θα εξομολογηθώ, αυτό εννοεί. Στον παράδεισο ή στην κόλαση. Μολονότι δε νομίζω ότι πιστεύει πως υπάρχουν αυτά τα μέρη, όχι πλέον. Κι έτσι κι αλλιώς, δεν καταλαβαίνομαστε. Θα μπορούσα να τραβήξω σε μάκρος τη συζήτηση, να τον πειράξω, μα προσώρας αποφασίζω να μην παίξω.

«Αυτό που θέλω να πω», λέω, «είναι πού θα ταφώ; Πού μας βάζουν όλους εμάς όταν φεύγουμε απ' αυτό το μέρος για στερενή φορά;»

Οι ώμοι του καμπουριάζουν με απογοήτευση κι έπειτα ρωτάει: «Έχετε κάτι κατά νου; Μπορώ να εξασφαλίσω τη γνωστοποίηση της επιθυμίας σας. Υπάρχει κάποιος τον οποίο θα θέλατε να ενημερώσω, κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο που θα θέλατε στην κηδεία σας;»

Για μερικά λεπτά σωπαίνω, παριστάνοντας ότι συλλογίζομαι. «Δεν υπάρχει λόγος να προσλάβουμε πλήθος», λέω. «Εσύ, εγώ κι ο νεκροθάφτης ακουύμε».

Παίρνει μια γκριμάτσα –ντροπής; Αμηχανίας;– διότι καταλαβαίνει ότι ξέρω πως δεν είναι αληθινός εφημέριος. Απλώς φοράει τη στολή –το λευκό κολάρο– ώστε να του επιτρέψουν να με επισκεφθεί. Είχε ζητήσει να με δει και πριν, κι εγώ αρνήθηκα. Τώρα, ωστόσο, κουβεντιάζοντας για τάφους, σκέφτομαι τα σώματα: αυτά που βρίσκονται κάτω απ’ τη γη κι αυτά που ζουν επάνω της. Η Κάρα κι εγώ, να liaζόμαστε στην άκρη της προβλήτας της λίμνης στο Λίντονς. Φοράει ένα μπικίνι –ποτέ δεν είχα ξαναδεί τόσο πολύ ξένο δέρμα εκτεθειμένο– και με προκαλεί να ανασηκώσω τη μάλλινη φούστα μου πάνω απ’ τα γόνατα. Άπλωσε το χέρι ώσπου τα δάχτυλά της άγγιξαν το πρόσωπό μου και μου είπε ότι ήμουν πανέμορφη. Ήμουν τριάντα εννέα ετών τη μέρα που καθόμουν στην προβλήτα, και σ’ όλη μου τη ζωή ποτέ και κανείς δεν είχε πει πως ήμουν όμορφη. Αργότερα, την ώρα που η Κάρα δίπλωνε το τραπεζομάντιλο κι έβαζε τα τσιγάρα στην τσέπη της, έσκυψα πάνω απ’ το πράσινο νερό της λίμνης και προς μεγάλη μου απογοήτευση είδα πως το είδωλό μου δεν είχε αλλάξει – ήμουν η ίδια γυναίκα, παρότι για ένα διάστημα το καλοκαίρι εκείνο, πριν από είκοσι χρόνια, είχα καταλήξει να την πιστεύω.

Κι άλλες εικόνες ακολουθούν κατόπιν, η μια να πατά πάνω στην άλλη. Κι εγκαταλείπω τη χρονολόγηση προτιμώντας τα κύματα της μνήμης, που σμίγουν κι αλληλοκαλύπτονται. Η τελευταία μου ματιά μέσα απ’ το ματάκι της πόρτας: είμαι γονατιστή στα γυμνά σανίδια του μπάνιου μου στη σοφίτα του Λίντονς, με το ένα μάτι κολλημένο στον φακό που ξεπροβάλλει απ’ το πάτωμα και το χέρι να κρατά το άλλο μάτι μου κλειστό. Στην κάμαρα κάτω απ’ τη δική μου, ένα σώμα κείται μες στο ροδαλό νερό της μπανιέρας, με τα ανοιχτά του μάτια να με καρφώνουν για ώρα πολλή. Το δάπεδο είναι μες στα νερά κι η γυαλά-

δα απ' τις πατημασιές που απομακρύνονται ήδη εξαφανίζεται. Είμαι ματάκιας, το άτομο που στέκει πίσω απ' την κορδέλα της αστυνομίας παρατηρώντας τη ζωή ενός άλλου να διαλύεται· βρισκομαι στο αμάξι που επιβραδύνει πλάι στο τροχαίο μα δε σταματά· είμαι ο δράστης που επιστρέφει στον τόπο του εγκλήματος. Είμαι η μοναχική πενθούσα.

Judas hole.* Δεν είχα ξανακούσει αυτή την έκφραση ώσπου βρέθηκα εδώ.

Πόσο καιρό πριν;

«Πόσο;» Πρέπει να αρθρώσω την ερώτηση μεγάλωφωνα, διότι έρχεται απόκριση από μια απ' τις Βοηθούς. Όχι, δε λέγονται *Βοηθεί*: πώς την αποκαλούν; Νοσηλεύτρια; Νοσοκόμα Υποβοήθειας; Η εκφυλιστική μου νόσος δεν έχει καταφάει μόνο τη σάρκα μου· έχει κλέψει κάθε ανάμνηση της περασμένης εβδομάδας καθώς και τα ονόματα και τους τίτλους που μου ειπώθηκαν μια ώρα πριν, μα έχει την καλοσύνη ν' αφήσει το καλοκαίρι του 1969 άθικτο.

«Είναι έντεκα και σαράντα», λέει η γυναίκα. Μ' αρέσει τούτη δω· το δέρμα της έχει το χρώμα ενός αγριοκάστανου που 'χα μαζέψει στα τέλη του Σεπτέμβρη κι ανακάλυψα ξανά στην τσέπη ενός μπουφάν αρχές Μαΐου. «Μόνο είκοσι λεπτά ως το μεσημεριανό, κυρία Τζέλικο». Προφέρει τ' όνομά μου *Τζέλι-κο*** , λες κι είμαι παραγωγός γλυκών: οι πίτες της κυρίας Βάγκνερ, τα κέικ του κυρίου Κίπλινγκ, τα... ποια της κυρίας Τζέλικο; Στην πραγματικότητα, ουδέποτε υπήρξα *κυρία Τζέλικο*: δεν παντρεύτηκα ποτέ, δεν έχω παιδιά. Μόνον εδώ, σ' αυτό το μέρος, με αποκαλούν *κυρία*. Ο εφημέριος ανέκαθεν με αποκαλούσε *δεσποινίς Τζέλικο*, απ' την πρώτη μας συνάντηση. Ο εφημέριος! Συνειδητοποιώ ότι το χέρι μου είναι άδειο, εκείνος έχει φύγει· με αποχαιρέτησε άραγε;

* Κυριολεκτικά, «η οπή του Ιούδα»· το ματάκι της πόρτας. (Σ.τ.Μ.)

** Jelly = ζελέ. (Σ.τ.Μ.)

«Είκοσι χρόνια», ψιθυρίζω.

Η ανάμνηση της πρώτης φοράς που αντίκρισα την Κάρα με κεντρίζει: ένα χλωμό, μακροπόδαρο ξωτικό. Την άκουσα να φωνάζει έξω απ' τη στροφή του Λίντονς. Σταμάτησα να κόβω το χαλάκι του μπάνιου και διέσχισα τον στενό διάδρομο ίσαμε μια απ' τις άδειες κάμαρες αντίκρου απ' τη δική μου. Κάτω απ' το παράθυρο της σοφίτας, ένα μολυβένιο λούκι άγγιξε ένα πέτρινο θωράκιο που ήταν γεμάτο σαπισμένα ξύλα, και κλαριά και φτερά από παμπάλαιες φωλιές περιστεριών. Πέρα χαμηλά, η Κάρα στεκόταν στο άνυδρο σιντριβάνι καταμεσής της στροφής. Ο όγκος των μαλλιών της ήταν το πρώτο που πρόσεξα – σχεδόν συμπαγής ύλη με τις σκούρες, σφιχτές μπούκλες της και τη χωρίστρα στη μέση, που άφηναν να φανεί μονάχα μια λωρίδα απ' το γαλατερό της πρόσωπο. Φώναζε κάτι στα ιταλικά. Δεν καταλάβαινα τις λέξεις· το πλησιέστερο που έχω καταφέρει στην κατανόηση των ιταλικών είναι οι λατινικές ονομασίες των φυτών, και οι περισσότερες από δαύτες έχουν πια ξεθωριάσει. Μια δοκιμασία: *Cedrus... Cedrus... Cedrus libani*, ο κέδρος του Λιβάνου.

Τα ξυπόλυτα πόδια της Κάρα ισορροπούσαν πάνω στους μηρούς του Ερωτιδέα, ενώ το ένα της χέρι κρατούσε σφιχτά τα ρούχα μιας πέτρινης γυναίκας λες και προσπαθούσε να τη γδύσει, και στ' άλλο χέρι είχε ένα ζευγάρι παπούτσια μπαλαρίνες. Μόρφασα στη σκέψη της ζημιάς που μπορεί να έκανε στο ήδη χτυπημένο και φθαρμένο μάρμαρο. Ήλπιζα αμυδρά ότι το σιντριβάνι μπορεί να ήταν έργο του Κανόβα ή κάποιου εκ των μαθητών του, αν και δεν το είχα εξετάσει ακόμη σχολαστικά. Η Κάρα φορούσε ένα μακρύ κροσέ φόρεμα κι ήμουν βέβαιη, ακόμα κι από κείνη την απόσταση, πως δε φορούσε σουτιέν. Ο ήλιος είχε σχεδόν δύσει στην άλλη πλευρά του σπιτιού και το σώμα της ήταν μέσα στις σκιές, μα το κεφάλι της, γεμμένο προς τα πίσω για να κοιτά ψηλά, φαινόταν ολοκάθαρα. Την ήξερα ήδη: θερμόαιμη κι ακανθώδης, μαγευτική· ένας ανθισμένος κάκτος.

Νόμισα ότι φώναζε σ' εμένα, ψηλά στη σοφίτα μου. Ποτέ

δε μ' άρεσαν οι έντονοι θόρυβοι, τα τραχιά λόγια· προτιμούσα ανέκαθεν την ησυχία μιας βιβλιοθήκης, κι εκείνα τα χρόνια δεν μπορούσα να θυμηθώ να μου 'χε υψώσει ποτέ κανείς τη φωνή, ούτε καν η μητέρα, αν και βεβαίως τα πράγματα έχουν αλλάξει πλέον. Μα προτού προλάβω να αποκριθώ, αν κι ένας Θεός ξέρει τι θα έλεγα, το παράθυρο μας απ' τις αρχοντικές κάμαρες κάτωθι μου άνοιξε κι ένας άντρας ξεπρόβαλε με το κεφάλι και τους ώμους.

«Κάρα», φώναξε στην κοπέλα στο σιντριβάνι, χαρίζοντάς μου τ' όνομά της. «Μην κάνεις χαζομάρες. Περίμενε». Ακουγόταν εξουθενωμένος.

Εκείνη να φωνάζει πάλι, κουνώντας τα χέρια, με τα χείλη να σχηματίζουν λέξεις, τα δάχτυλα να πιέζονται μεταξύ τους, τα χέρια να σπρώχνουν τα μαλλιά πάνω απ' τον ώμο της, όπου δε στέκονταν, κι έπειτα να κατεβαίνει μ' ένα σάλτο απ' το σιντριβάνι στο ψηλό χορτάρι. Ήταν πάντα ευέλικτη η Κάρα. Προχώρησε προς το σπίτι και χάθηκε απ' τα μάτια μου. Ο άντρας εξαφανίστηκε στο εσωτερικό του σπιτιού, και τον άκουσα να τρέχει μέσα απ' τις αδειανές κι αντηχούσες κάμαρες του Λίντονς, και φαντάστηκα τη σκόνη να υψώνεται και να κατακαθίζει στις γωνίες καθώς περνούσε. Απ' το παράθυρό μου τον είδα να βγαίνει ορμητικός απ' την εξώπορτα και να τρέχει ίσαμε τη στροφή του δρόμου την ίδια στιγμή που η Κάρα έσπρωχνε βιαστικά ένα ποδήλατο μέσα απ' όσο χαλίκι είχε απομείνει, φορώντας ταυτοχρόνως τα παπούτσια της. Όταν έφτασε τον κεντρικό δρόμο, ανασήκωσε το φόρεμά της κι ανέβηκε μ' ένα σάλτο στο ποδήλατο σαν ακροβάτης του τσίρκου που πηδάει σ' ένα άλογο καθώς τρέχει, κάτι που ποτέ δε θα κατόρθωνα και σαφώς όχι τώρα πια.

«Κάρα!» φώναξε ο άντρας. «Σε παρακαλώ, μη φεύγεις!»

Την παρατηρήσαμε, εκείνος κι εγώ, να λοξοδρομεί αποφεύγοντας τις λακκούβες κατά μήκος του δρόμου με τις φλαμουριές. Απομακρυνόμενη από μας με κάθε πεταλιά, σήκωσε το ένα χέρι απ' τη λαβή του ποδηλάτου και ύψωσε δύο ορθωμένα δάχτυ-

λα. Δυσκολεύομαι να θυμηθώ ποια ακριβώς συναισθήματα συνόδευσαν τις εικόνες εκείνες της Κάρα έπειτα απ' όλα όσα συνέβησαν. Πιθανότατα με σόκαρε η χειρονομία της, μα θέλω να πιστεύω ότι μπορεί επιπλέον να 'χα ενθουσιαστεί απ' την προσμονή και της δικής μου αναγέννησης, των πιθανοτήτων, του καλοκαιριού.

Ο άντρας προχώρησε ως τις πύλες, δυόμισι μέτρα ψηλές, σκουριασμένες κι ανοιχτές, και χτύπησε με τις παλάμες του την επιγραφή *Lyntons 1806* που πλεκόταν με τα σιδερένια κάγκελα. Η αγανάκτησή του μου κίνησε την περιέργεια: είχα παραστεί μάρτυς του τέλους μιας σχέσης ή ενός ασήμαντου καβγά δυο εραστών;

Υπέθετα ότι ο άντρας ήταν στην ηλικία μου, καμιά δεκαριά χρόνια πάνω κάτω μεγαλύτερος απ' την Κάρα, με ξανθωπά μαλλιά να πέφτουν στο μέτωπό του και μια στάση σώματος που ήταν λες κι η βαρύτητα, ή ο κόσμος, τον είχαν νικήσει. Ελκυστικός, συλλογίστηκα, μ' έναν ταλαίπωρο τρόπο. Έχωσε τα χέρια στις τσέπες του τζιν του, και καθώς γυρνούσε προς το σπίτι κοίταξε ψηλά, κατευθείαν στο παράθυρό μου. Χωρίς να ξέρω το γιατί, καθώς είχα κάθε λόγο να βρίσκομαι εκεί, πισωπάτησα στην κάμαρα και κρύφτηκα κάτω απ' το περβάζι.

Λίντονς. Και μόνο η σκέψη της λέξης κάνει τα μπράτσα μου να ανατριχιάζουν σαν του γατιού που είδε φάντασμα. Αλλά η Βοήθεια Θαλάμου... όχι, δε λέγεται έτσι... μια καινούργια λευκή γυναίκα που δεν αναγνωρίζω, με μια λευκή πλαστική ποδιά πάνω απ' τη στολή της, βλέπει το ανοιχτό μου στόμα ως ευκαιρία για να με ταΐσει μια κουταλιά παραβρασμένο μπρόκολο. Σφίγγω τα χείλη, στρέφω το κεφάλι στο πλάι κι αφήνω μιαν άλλη, παλιότερη ανάμνηση να αναδυθεί.

Οι χειρόγραφες οδηγίες του κυρίου Λίμπερμαν: κάτι ορνηθοσκαλίσματα με ονόματα τόπων, με βελάκια και παράδρομους.

Μια εγγλέζικη εμπορική πολίχνη, μια εκκλησία, ένα ισόπεδο εμπόδιο για τη διέλευση βοοειδών. Κατέβηκα με κόπο απ' το λεωφορείο μια στάση πριν απ' την πόλη και προχώρησα προς τα κει από όπου είχα έρθει – έναν στενό δρόμο με φουντωτά χορτάρια μες στη μέση του. Στο χαρτί, ο κύριος Λίμπερμαν είχε γράψει *Σταμάτα εδώ για τη θέα* πλάι σ' ένα ανώνυμο μονοπάτι που έστριβε πλάι σε μια ετοιμόρροπη καλύβα, παρότι εκ των υστέρων έμαθα ότι ο ίδιος δεν είχε βρεθεί ποτέ στο Λίντονς. Υποθέτω ότι νόμιζε πως θα ερχόμουν με αμάξι, αλλά ποτέ δεν έβγαλα δίπλωμα, ούτε έκανα μαθήματα οδήγησης, και ποτέ μου δεν οδήγησα αυτοκίνητο. Άφησα κάτω τις δυο μου βαλίτσες, και σκέφτηκα να τις κρύψω κάτω από έναν θάμνο και να γυρίσω να τις πάρω μετά. Ζεσταινόμουν με το αδιάβροχο –ήταν πιο εύκολο να το φορώω παρά να το κουβαλώ– καθώς ξαπόσταινα, γερμένη στα βαθουλωμένα από κάποιο χτύπημα κάγκελα μιας αγροικίας για να ξελαχανιάσω.

Ενάμισι χιλιόμετρο μετά, πέρα απ' το άλσος που περιέβαλλε την έπαυλη, κατάστικτο με ώριμα δέντρα, το οίκημα –το Λίντονς– ισορροπούσε στην κορφή μιας καταπράσινης πλαγιάς. Απλωνόταν πίσω ίσαμε τις σκιές, αλλά η θέα που αντίκριζα ήταν τα πλατιά πέτρινα σκαλιά που οδηγούσαν σ' ένα θεσπέσιο προστώο όπου ο απογευματινός ήλιος άλειφε με το βουτυρένιο φως του οχτώ πελώριους κίονες οι οποίοι κατέληγαν σε ένα τριγωνικό αέτωμα. Ήταν σαν να έβλεπα τον Άγγλο εξάδελφο του Παρθενώνα. Στα αριστερά του σπιτιού ο ήλιος καθρεφτιζόταν στα τζάμια του θερμοκηπίου που υποσχόταν το γράμμα του κυρίου Λίμπερμαν, ενώ πίσω απ' τα κτίρια το έδαφος υψωνόταν απόκρημνο ίσαμε δασωμένους λόφους – ένα γεωγραφικό γνώρισμα εκείνου του μέρους της χώρας: αρχαία δάση κρεμασμένα στις πλαγιές απότομων λόφων που στρέφονταν και κύρτωναν για κάμποσα χιλιόμετρα. Κάπου κοντά, ένα ρυάκι κελάρυζε περνώντας μέσα απ' τα αρδευόμενα λιβάδια, που σημάδευαν τα αποτυπώματα απ' τις οπλές των αγελάδων, ώσπου κρυβόταν ανάμεσα σε χορταρια-

σμένους θάμνους και ατίθασα δέντρα. Είδα φευγαλέα το στραφάλισμα μιας λίμνης, και παρότι δεν μπορούσα να τη διακρίνω, φαντάστηκα το σημείο όπου μια γέφυρα πρέπει να διέσχιζε το νερό. Μου 'ρθε μια σκέψη, μ' ένα ρίγος ενθουσιασμού, για το τι είδος γέφυρας μπορεί να ήταν, με βάση την παλαιότητα και τον ρυθμό του αρχικού σπιτιού και τα όσα είχα διαβάσει για δαύτο, μα δεν είχα μοιραστεί την πιθανότητα με κανέναν. Δεν υπήρχε και κανείς που θα μ' άκουγε, τουλάχιστον όχι τότε.

Στο κρεβάτι μου, σ' αυτό το μέρος, σκέφτομαι γέφυρες, και πλεύσεις, και τον βαρκάρη, κι αναρωτιέμαι κατά πόσον θα προαισθανθώ τον θάνατό μου. Μπορεί κάλλιστα οι πάντες να τον προαισθάνονται –ένα πουλί μες σε μια κάμαρα, μια αλυσοδεμένη αλεπού, ένας επιφυλακτικός λαγός, μια αγελάδα που γεννά δίδυμα μοσχαράκια– μα μόνον οι άτυχοι τον αναγνωρίζουν ως αυτό που είναι.

Άλλη μια Φροντίστρια, η φιλική κοπέλα με την ακμή –Σάρα; Ρεμπέκα;– μου χτενίζει τα μαλλιά. Είναι νεότερη απ' τις άλλες, δεν τη βλέπω να αντέχει πολύ, μα είναι ευγενική και δεν επιδίδεται σε ασήμαντες φλυαρίες όπως οι περισσότερες. Όταν τελειώνει –μόνο μερικά περάσματα με τη χτένα χρειάζονται πια– υψώνει έναν καθρέφτη μπροστά στο πρόσωπό μου και μένω εμβρόντητη και πάλι με τη γυναίκα που μου αντιγυρίζει το βλέμμα: τα βαθουλωμένα μάγουλά της, το κηλιδωμένο δέρμα σαν περγαμηνή με λεκέδες από τσάι, τον ρικνό λαιμό. Στον καθρέφτη, το στόμα της γυναίκας ανοίγει κι αντικρίζω κίτρινα αλογίσια δόντια με ούλα που υποχωρούν, και καθώς τραβιέμαι πίσω με φρίκη, τα χέρια μου τινάζονται και σπρώχνουν πέρα τον καθρέφτη. Η λαβή της κοπέλας είναι αδύναμη ή ειδάλλως δεν περιμένε επίδειξη δύναμης από μένα, και μες στο ξάφνιασμά της ο καθρέφτης τής πέφτει απ' το χέρι. Βρίσκει στην άκρη του κρεβατιού, αν και φυσικά δε σπάει, αλλά διασχίζει στροφογυρνώντας τον θάλαμο. Η

κοπέλα μού λέει να μείνω ακίνητη, να ηρεμήσω, να ξαπλώσω, μα τώρα δεν είναι και τόσο ευγενική. Μια θερμή υγρασία απλώνεται κάτω απ' το σώμα μου κι εκείνη πιέζει το κουμπί της ενδοεπικοινωνίας κι ακούω το σκούξιμο λαστιχένιων παπουτσιών στον μουσαμά του διαδρόμου. Μια δυνατή σουβλιά πόνου στο μπράτσο μου και βρίσκομαι πάλι στη σοφίτα του Λίντονς.

Βρίσκομαι στη σοφίτα του Λίντονς κι όταν είναι προφανές ότι ο άντρας έχει ξαναμπεί στο σπίτι συνεχίζω να κόβω στη μέση το χαλί του μπάνιου με το μαχαίρι της κηπουρικής, ολοκληρώνοντας το έργο μου. Ήταν ένα υπέροχο μαχαίρι, η λαβή κυρτή στο σχήμα της παλάμης μου κι η λεπίδα του πλατιά και κοντή· μ' άρεσε να το κρατάω ακονισμένο. Δεν ξέρω πού βρίσκεται πλέον.

Σε μια γωνία κάτω απ' το παράθυρο έχωσα τα δάχτυλά μου κάτω, πλάι στο σοβατεπί, και τράβηξα με δύναμη, έτσι που η μοκέτα ξεκόλλησε με βιαστικά τινάγματα, εκλύοντας ένα σύννεφο σκόνης και πετώντας με πίσω όπως καθόμουν ανακούρκουδα. Μια στοιβάδα από δερματικά κύτταρα άλλων, σωματίδια αποξηραμένων εντόμων και γύψο απ' τις ρωγμές στο ταβάνι κατακάθισε στο πρόσωπο και στα μαλλιά μου.

Η μοκέτα είχε ένα μοτίβο – ανοιχτόχρωμα καφέ τετράγωνα και κοκκινωπούς κύκλους. Στις άκρες ήταν γκριζα απ' τη σκόνη και γύρω απ' τη λεκάνη της τουαλέτας ήταν λεκιασμένη μ' ένα δηλητηριώδες κίτρινο χρώμα. Τράβηξα και σήκωσα με κόπο και τύλιξα τα δύο μισά της μοκέτας το ένα μέσα στ' άλλο, εκθέτοντας τις σανίδες από κάτω. Το μπάνιο ήταν μεγάλο –τρία βήματα απ' την μπανιέρα στον νιπτήρα κι άλλα τόσα απ' το παράθυρο ως την τουαλέτα– και πρέπει κάποτε να αποτελούσε δωμάτιο καμαριέρας. Απ' το κέντρο της χαμηλής οροφής ένα σκονισμένο καπέλο λάμπας κρεμόταν από ένα απλό καλώδιο. Δε μ' ένοιαζε πόσο φριχτά ήταν – το μπάνιο κι η κρεβατοκάμαρα δίπλα ήταν δικά μου, τουλάχιστον για ένα καλοκαίρι.

Ένα χτύπημα ακούστηκε στην πόρτα της σοφίτας, στο βάθος του διαδρόμου, και σταμάτησα, γονατιστή ακόμη, ευελπιστώντας πως αν έμενα ασάλευτη για μερικά λεπτά, ο άγνωστος θα έφευγε. Καμιά φορά, στο παρελθόν, λαχταρούσα τη συντροφιά των ανθρώπων αλλά τώρα, που κάποιος μου χτυπούσε στην κυριολεξία την πόρτα, οι σκέψεις μου σκόρπισαν κι ο παλμός του φόβου στη σκέψη να μιλήσω μ' έναν ξένο έσφυζε στο λαρύγγι μου. Το χτύπημα επαναλήφθηκε, κι ενώ κρατούσα το χεῖλος της μπανιέρας για να ανασηκωθώ άκουσα την πόρτα να ανοίγει, κι έπειτα ο άντρας που 'χα δει να τρέχει στο κατόπι της Κάρα βρέθηκε να στέκει στην πόρτα του μπάνιου, λίγο ξέπνοος απ' την ανάβαση της ελικοειδούς σκάλας.

Με κοίταξε επίμονα και συνειδητοποίησα ότι κρατούσα ακόμη το μαχαίρι της κηπουρικής κι ότι η μεταξωτή μαντίλα της μητέρας μου εξακολουθούσε να καλύπτει το κάτω μισό του προσώπου μου, δεμένη έτσι ώστε να μη μου μπαίνει σκόνη στο στόμα.

«Παρακαλώ;» είπε κάνοντας ένα βήμα πίσω. Από κοντά μου φάνηκε πιο λυπημένος και πιο γοητευτικός – οι ρυτίδες του είχαν λειανθεί.

Κατέβασα τη μαντίλα κι άλλαξα χέρι στο μαχαίρι δυο φορές, μη ξέροντας τι ακριβώς να το κάνω.

«Συγγνώμη», είπα, επειδή ήξερα πως ήταν η λέξη που περίμενε.

«Πρέπει να είσαι η Φράνσις». Κι άπλωσε το χέρι. Ενδεχομένως του φάνηκα σασιτισμένη, αδέξια, διότι πρόσθεσε, λες κι εγώ θα μπορούσα να το 'χα ξεχάσει: «Έχεις έρθει για να επιθεωρήσεις την αρχιτεκτονική των κήπων για λογαριασμό του Λίμπερμαν;» Πέρασε μια στιγμή προτού πιάσω το χέρι του – ήταν εξίσου στεγνό και μεγάλο όσο και το δικό μου. Το άφησα βιαστικά. «Πίτερ», μου συστήθηκε. «Ζητώ συγγνώμη που δεν ήμουν εδώ όταν έφτασες, αλλά καταπώς φαίνεται έχεις βολευτεί σαν στο σπίτι σου;» Χαμογέλασε, γέλασε σχεδόν, βλέποντας το μαχαίρι στο χέρι μου. Τα βλέμματά μας διασταυρώθηκαν κι απέστρεψα το δικό μου, εστιάζοντας στα χείλη του, πολύ σαρκώδη για

άντρα. Η ελκυστικότητά του μ' έκανε να νιώθω ακόμα πιο άχαρη.

Σ' ένα απ' τα γραμματά του, ο κύριος Λίμπερμαν μου είχε εξηγήσει ότι είχε επίσης αναθέσει σε κάποιον να συντάξει μια αναφορά ως προς την κατάσταση του σπιτιού και του εξοπλισμού του. Περίμενα τον Πίτερ, αλλά δεν τον είχα σκεφτεί διόλου, ή κι αν τον είχα σκεφτεί, είχα φανταστεί πως θα 'ταν ηλικιωμένος και μόνος. «Συγγνώμη», επανέλαβα, κρατώντας το μαχαίρι πίσω απ' τη βερμούδα μου – μια φαρδιά αντρική βερμούδα από κατάστημα στρατιωτικών ειδών. «Έκοβα τη μοκέτα». Εκτός απ' το να απολογείσαι, είχα μάθει ότι βοηθούσε να δηλώνεις τα γεγονότα όταν δε σου 'ρχόταν τίποτα να πεις.

«Δεν είδα το αμάξι σου». Όσο μιλούσε ο Πίτερ, τα χέρια του κινούνταν, διαγράφοντας κύκλους το ένα γύρω απ' το άλλο, δείχνοντας, αποτυπώνοντας τα λόγια του.

«Ήρθα με το τρένο και μετά με λεωφορείο», είπα. «Το νούμερο τριάντα εννιά. Έφτασε με είκοσι οχτώ λεπτά καθυστέρηση». Κρίνοντας απ' την έκφρασή του, φαίνεται πως είχα πει πολλά κι ίσως είχα υπάρξει αγενής. Ήταν τόσο δύσκολο να πετύχεις τον σωστό τόνο, τον τρόπο που συζητούσαν οι άλλοι άνθρωποι, ανταλλάσσοντας αβίαστα τις κουβέντες. Αναρωτήθηκα, κι όχι για πρώτη φορά, πώς το κατάφεραν.

«Έπρεπε να 'χες στείλει ένα τηλεγράφημα», είπε ο Πίτερ. «Μετά χαράς θα σε περιμάζευα απ' τον σταθμό». Κοίταξε πίσω μου το μπάνιο και συνέχισε να μιλά. «Και ζητώ συγγνώμη που αναγκάστηκες ν' ακούσεις τις φωνές μας πιο πριν. Η Κάρα έχει τέτοια ξεσπάσματα όταν είναι στις μαύρες της. Αλλά μην ανησυχείς». Δεν ανησυχούσα· αναρωτιόμουν κατά πόσον θα 'πρεπε να ανησυχώ. «Θα 'χει κατέβει στην πόλη. Πάντα επιστρέφει». Και γέλασε πάλι. Ακουγόταν σαν να καθησύχαζε τον εαυτό του. «Τι σκαρώνεις εδώ μέσα;» ρώτησε δείχνοντας τον χώρο. «Τα καμαράκια της σοφίτας είναι λίγο τρισάθλια. Νομίζω ότι πρέπει να έμενε εδώ μια γριά υπηρέτρια, μια νταντά – ή κανένας μπάπλερ. Όλα έχουν μείνει αφρόντιστα. Θα 'πρεπε να δεις

το χάλι που άφησε πίσω του ο στρατός, αδιανόητα συνθήματα στους τοίχους». Προσπερνώντας με μπήγε στο μπάνιο και κοίταξε ολόγυρα δίχως ίχνος αμηχανίας.

«Ο στρατός;» είπα. Ήξερα όλους τους τρόπους με τους οποίους μπορείς να κάνεις τον άλλο να συνεχίσει να μιλά.

«Το Λίντονς είχε επιταχθεί. Απ' το 47ο Τάγμα Πεζικού. Αμερικάνοι. Απ' ό,τι φαίνεται, ο Τσόρτσιλ κι ο Αϊζενχάουερ είχαν συζητήσει για την απόβαση στη Νορμανδία στο γαλάζιο σαλόνι. Ένας Θεός ξέρει πόσο ρήμαξαν τους κήπους. Οι στρατιώτες, θέλω να πω, όχι ο Τσόρτσιλ κι ο Αϊζενχάουερ, αν και ποτέ δεν ξέρεις. Τέλος πάντων, καλά θα κάνεις να είσαι προετοιμασμένη. Ο Λίμπερμαν πρότεινε να μείνεις στα δωμάτια ακριβώς από κάτω. Είναι πολύ πιο μεγαλόπρεπα, κι ήλπιζα ότι η Κάρα κι εγώ θα μέναμε στην πόλη, αλλά, βασικά... τα οικονομικά μου άλλαξαν...» Χαμογέλασε. Τον συμπάθησα που μιλούσε, κι έτσι δε χρειαζόταν να μιλήσω εγώ. «Μόνο αυτό το μπάνιο και το δικό μας κάτω λειτουργούν κανονικά. Ελπίζω να μη σε πειράζει υπερβολικά να μείνεις εδώ στη σοφίτα».

Τον είδα να κοιτάει επίμονα τα δυο μισά της τυλιγμένης σε ρολό μοκέτας.

«Μύριζε παράξενα», είπα.

Στο τελευταίο του γράμμα, ο κύριος Λίμπερμαν είχε εσωκλείσει κι ένα κλειδί της πλαϊνής εισόδου μαζί με κατευθύνσεις, και ταυτόχρονα την οδηγία να ανέβω στα καμαράκια της σοφίτας. Όταν είχα ανοίξει την πόρτα στην κορφή της ελικοειδούς σκάλας για πρώτη φορά, η δυσωδία ήταν σαν γροθιά στα μούτρα: μια υπενθύμιση των τελευταίων εκείνων λιγοστών ημερών νοσηλείας της μητέρας. Ένα μείγμα βραστών λαχανικών, ούρων και φόβου. «Δε νομίζω ότι ο κύριος Λίμπερμαν θα είχε αντίρρηση να ξηλώσω τη μοκέτα».

«Α, δε θα τον πειράξει». Ο Πίτερ κούνησε το χέρι σαν να επρόκειτο για κάτι ασήμαντο και πήγε στο παράθυρο, συνεχίζοντας να μιλά. «Ο Λίμπερμαν δεν έχει ιδέα τι υπάρχει και τι

δεν υπάρχει μες στο σπίτι. Μου έστειλε μια απογραφή των αντικειμένων, μα τίποτα δεν ταιριάζει. Υποτίθεται πως υπήρχε ένα νεοκλασικού ύφους τζάκι φτιαγμένο από τον Γουάιατ στο γαλάζιο σαλόνι, μα το μόνο που έχει είναι μια τρύπα η οποία χάσκει. Η μεγαλόπρεπη σκάλα, που υποτίθεται ότι θα είχε ενθέματα μαρμάρου, είναι σαφέστατα από γυψομάραρο, και τώρα που η υγρασία και η μούχλα πήραν το πάνω χέρι δεν αξίζει τον κόπο να σωθεί, αλλά το θετικό είναι πως ο τρούλος είναι εξαίσιος, ενώ βρήκα γύρω στα πενήντα μπουκάλια κρασί στο υπόγειο τα οποία δεν είναι καταχωρισμένα». Μου έκλεισε το μάτι κι έπειτα λύγισε το σώμα του, με τα χέρια στα γόνατα, για να κοιτάξει απ' το παράθυρο. «Πιθανότατα άθικτα, υπ' όψιν. Η απογραφή θα μπορούσε ν' αφορά ένα άλλο σπίτι. Είχα υποθέσει ότι ο Λίμπερμαν είχε επισκεφθεί το Λίντονς προτού το αγοράσει, μα πλέον δεν είμαι και τόσο βέβαιος. Βρήκες το στρώμα που σου βγάλαμε;» Δεν περίμενε απάντηση. «Τι θέα...»

Τα δυο μου καμαράκια βρίσκονταν στη δυτική πτέρυγα του σπιτιού, ακριβώς κάτω απ' την οροφή και τις καπνοδόχους. Ήταν ένας όροφος με καμιά δεκαριά ή δωδεκαριά κάμαρες που έβγαζαν σ' έναν διάδρομο ο οποίος διέτρεχε το σπίτι απ' τη βορινή προς τη νότια πλευρά του. Όλα τα παράθυρα που κοίταζαν στη δύση είχαν μεγαλειώδη θέα στους ρημαγμένους κήπους του Λίντονς, στα μονοπάτια που είχαν κρυφτεί από ατίθασους βρούξους και τάξους, σ' έναν ροδώνα σκέτο κουβάρι, σε γκρεμισμένα αγάλματα και ληηλατημένα παρτέρια, στο άλσος, στο μαισωλείο, και πέρα, σε μια σκούρα δεντροστοιχία και στα κατάφυτα υψώματα στο βάθος.

«Έχεις επισκεφθεί καθόλου τον περίβολο ακόμη;» ρώτησα. «Ή τη γέφυρα;» Ήθελα να πει πως δεν είχε πάει, ώστε οτιδήποτε υπήρχε εκεί να το ανακάλυπτα μοναχή μου, ενώ συγχρότως ήλπιζα πως θα μου έλεγε ότι είχε δει τη γέφυρα κι ότι ήταν παλλαντιανή, κι έτσι δε θα χρειαζόταν πλέον να προετοιμάζομαι για μιαν απογοήτευση.

Μια παλλαντιανή γέφυρα: χαμηλών τόνων αρχιτεκτονική χτισμένη ώστε να ενώνει δυο όχθες. Τις περισσότερες φορές είχε στην κορυφή της έναν ναΐσκο: πέτρινα στηθαία και κίονες, αετώματα και περιστύλια κάτω από μια μολυβένια οροφή με φανώματα κι αγάλματα. Μια δροσισμένη απ' το νερό θερινή αγροικία ανοιχτή κι απ' τις δυο πλευρές, και χτισμένη απ' τους πλούσιους ώστε να τη διασχίζουν περιδιαβάζοντας ή με τις άμαξές τους. Η γέφυρα που φανταζόμουν υψωνόταν πάνω απ' τη λίμνη και τη διέσχισε με πέντε κομψές ασίδες, ενώ ένας θεαματικός ανοιχτός ναός υψωνόταν απ' τα στηθαία. Το όλον θα ήταν ικανοποιητικά συμμετρικό, αλλά με λεπτεπίλεπτα και περίτεχνα σκαλίσματα στους ασιδόλιθους. Δεν ήταν απλώς μια γέφυρα, ένα μέσον ώστε να περνάς απ' τη μια όχθη στην άλλη, μα ένα μέρος πλασμένο για έρωτα, για κρυφές συνενυρέσεις, για ομορφιά.

Ο Πίτερ ίσιωσε τους ώμους. «Ωστε έχει και γέφυρα, ε; Όλο λέω να κατέβω στη λίμνη για κάνα μπάνιο αλλά έχω ένα σωρό ασχολίες που με κρατούν στο σπίτι – την Κάρα, το κρασοκέλαρο».

Κλότσησε μία απ' τις τυλιγμένες μοκέτες και γέλασε.

«Ξεφορτώνεσαι κάνα δυο πτώματα, έτσι;»

Από τη σοφίτα του Λίντονς, μιας εγκαταλειμμένης έπαυλης στην αγγλική ύπαιθρο, το βλέμμα της Φράνσις Τζέλικο πέφτει πρώτα πάνω στην Κάρα, σκοτεινή και όμορφη, και στη συνέχεια στον Πίτερ, σοβαρό και εντυπωσιακό. Το ζευγάρι περνάει το καλοκαίρι του 1969 στα δωμάτια κάτω από το δικό της, καθώς η Φράνσις μελετά την αρχιτεκτονική των γύρω κήπων. Αλλά η ρουτίνα της αλλάζει όταν ανακαλύπτει ένα ματάκι στο πάτωμα του μπάνιου της από το οποίο μπορεί να κατασκοπεύσει την ιδιωτική ζωή των γειτόνων της.

Προς μεγάλη έκπληξη της Φράνσις, η Κάρα και ο Πίτερ δείχνουν προθυμία να τη γνωρίσουν. Είναι η πρώτη φορά στη ζωή της που κάποιος την αποκαλεί φίλη και πολύ σύντομα οι τρεις τους περνάνε μαζί την κάθε μέρα: τρώνε υπέροχα γεύματα, πίνουν αμέτρητα μπουκάλια κρασί και καπνίζουν μέχρι που η στάχτη μαζεύεται σωρός πάνω στα σκονισμένα έπιπλα.

Αλλά καθώς το καυτό καλοκαίρι φτάνει στο αποκορύφωμά του, γίνεται προφανές ότι η σχέση της Κάρα και του Πίτερ είναι περίπλοκη. Οι ιστορίες που λέει η Κάρα δε βγάζουν νόημα και, καθώς η Φράνσις μπλέκεται ολοένα και πιο βαθιά στη ζωή του σαγηνευτικού ζευγαριού, τα όρια ανάμεσα στην αλήθεια και στο ψέμα, στο σωστό και το λάθος, αρχίζουν να θολώνουν. Μέσα στην παρακμή όπου οι τρεις τους διολισθαίνουν, ένα μικρό έγκλημα θα οδηγήσει σε ένα μεγαλύτερο: ένα έγκλημα τόσο τρομερό, που θα στιγματίσει τη ζωή τους για πάντα.

Το ΠΙΚΡΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ είναι ένα γοητευτικό ψυχογράφημα,
μα κλειδαρότρυπα στους κινδύνους του πόθου,
που δείχνει μέχρι πού μπορεί να φτάσει ένας άνθρωπος
προκειμένου να δραπετεύσει από το παρελθόν του.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 21913

Γ Ι Α Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ Ε Σ Μ Ε Α Π Α Ι Τ Η Σ Ε Ι Σ